

משיח, מיקרש

ומלך טיפש

לדמותם של

כמה מנהיגים דתיים בישראל

ברשימה על יהושע בריסוף במרוז זה בשבוע שעבר, כתב רן מירון על התפקיד החשוב אותו מילאה בשעות הסיפור העברית בהכנת עולם המושגים, המנטאליות ואורחות החיים של היהדות החרדית. הסיפור העברית של ימינו — מציינ רן מירון — שוב אינה מסוגלת להסיף ולמלא תפקיד זה, שכן לרוב המכריע של הסופרים העבריים בני זמננו אין ידע ממקור ראשון בנושא: לא בתיאורים רתי, לא חינוך מסורתי ואף לא התנסות אישית באורח חייו של יהודי חרדי.

ייתכן מאוד שזרות זו, שהיא גם נחלת הרוב המכריע של קוראי הסיפור העברית בימינו, וכן של תלמידי בתיהספר התיכוניים בערים הגדולות והסטרונגים באוניברסיטאות, היא שתרמה לכך שבויכוח עם יהודים רתיים — והדבר בא יפה ליד יבטי בוויכוחים המתנהלים מפעם לפעם בין אנשים צעירים בטלוויזיה — נדחקים בני הגעור החילוניים לעמדת התגוננות. המתווכח הרתי יכול למיד לטעון — כמדיה זו או אחרת של צדק — שהוא מכיר גם את עולמו של החילוני, ומתוך ששביליהם של שני העולמות נהרים לו, הוא בוחר כמה שהוא בוחר. נער או צעירה חילוניים, לעומת זאת, גם כשהשכלתם הכללית עולה הרבה על זו של בני כשהשכלתם שלהם, באמת אינם יכולים לטעון להתמצאות בנתיבות עולמם של העומדים מולם. חיסרון זה כבד בקורת-המואל של העימות הוא הגורם לכך שהויכוח בין שתי השקפות-העולם היריבות מתנהל לרוב רק בתחומה של האחת, החילונית, המוכרת ככיצול לשני הצדדים, ואילו הדוברים החילוניים אינם יכולים להביא ראיות מפציפיות לטיעוניהם מן העולם או ההויה הדתי שמעבר לחומות, להוציא את הדימויים הסטריאוטיפיים של המאפיין הדתי, שכבר היו נלחלת הכל.

רק כך ניתן להבין את העובדה שאנשים משכילים ולא סרריטושיה נותרים לעיתים קרובות כליכך סרריטושיה כשמונפים לעומתם בסיסמות מלומדות כגון, "ערכים", "ויקה לעבר", "שורשים", "בית יהודי חם", או, כרמה גבוהה יותר, מחשבת ישראל, ההלכה היהודית, חשיבותן של מיצוות, טהרה לעומת טומאה וכו' וכו'. משום כך חובה להביא ליריעת הציבור החילוני כל פיסת מידע שעשויה להאיר את עיניו באשר לתרבות דתית זו שבקייבנו, ערכיה ומנהיגיה החיים עימנו כיום ורמתם האינטלקטואלית ודי מוסרית, הישר הרוחני שלהם והמיטען התרבותי שבמום הם באים אלינו בתביעות ומתנשאים על כולנו. ומה לך הדוממות טובה מוז שבפניסרטים של שיחה שהם מקיימים ביניהם בפועל ובממש ואשר מועלית על הכתב על-ידי נאמניהם בצורת פרוטוקול.

כך נתקלנו באחרונה בגיליון של ישראל שלנו, שבועונה העברי של המושבה הישראלית בניירוריק, בניירוריק-דברים (שלא לומר כבאותו שבועון: פרוטוקול. וראה הפרוטוקולים של זיקני ציון) של שיחה משולשת שנערכה בראשית שנה זו בין מנהיגים של חסיד חב"ד, הרבי מלובאוויטש (אבי רעיון הסנק הירדוע), לבין שני הרבנים הראשיים לישראל. הפגישה נתקיימה בניירוריק כעש ששני הרבנים הראשיים ליים שהו בה ואין שום סיבה לפקפק במהימנות הדיווח, שכן העיתון הניירוריקי מצטט במקורו את השבועון כפר חב"ד המופיע בישראל בהפצה פנימית.

אני מצטט את מרבית השיחה. על הקוראים לזכור — הרף כל הקשיים הכרוכים בדבר — כי המשווחים הם שלושה מהן המנהיגים הבלתי מעורערים של היהדות הדתית, האשכנזית והספי רדית, בישראל ובתפוצות של ימינו, מנהיגים שאינם פוליטיים כלבד כי אם גם סמביות רבניות עליונות לכל דבר, ולהם ציבור של מאות אלפי שומעי-ליקתם ועושי-דברם. הבה נפתח:

להשתמש בחוצפה

האדמו"ר מלובאוויטש בקשר למות שמוזכר בקשר לביאת המשיח, הרי למרות שכבר עברו בני ישראל ריבוי צרות ותלאות, וכבר נתקיימו כל הסימנים שהובאו בגמרא אודות עקבות משיחא... וכבר כלו כל הקיצין, אף על פי כן עדין לא בא.

הרב הראשי אברהם שפירא: ביד רמה

כתוב: ותמה אני לפי סימנין הללו, מפני מה אין בן דויד בא דורנו (בדרונו) זה? האדמו"ר מלובאוויטש: אולי יתקבצו כל הרבנים ויוציאו מסקדין שמישי צידקנו צריך לבוא יתיך ומייד. הרב הראשי מרדכי אליהו: כבודו אומר שיש פה רבנים ראשיים, ובכן יצטרף אלינו כבודו, ונהיה בית-דין של שלושה ונפסוק כד.

האדמו"ר מלובאוויטש: אני מוכן לכך מזמן, אבל אני רק יחיד, וצריכים עוד שניים. הרב אליהו: אנהנו מצטרפים לכבוד הרב...

האדמו"ר מלובאוויטש: הסימנים של עקבות דמשיחא' הוא, הוצפא יסגא' (חוצ' פה גדולה). ובכן יש להשתמש ב-חוצפה" לצד הטוב ולבקש מהקב"ה עד לחוצפה ותביעה הכי גדולה שמישי צידקנו יבוא בפועל ממש ובוודאי יהיה הקב"ה שבע רצון מדרשה ותביעה זו ויביא את משיח צידקנו בפועל ממש.

הרב שפירא: כל הצדיקים יגעו וטרחו בעניין זה ובכל אופן, בוודאי שדבר זה יקרב על כל פנים את הגאולה.

האדמו"ר מלובאוויטש: ...כפי הנראה, הדבר היחיד שחסר הוא החוצפה של בני-ישראל לדרוש, לתבוע מהקב"ה שיביא את הגאולה. גם בעניין זה צריכים להתחיל הרבנים הראשיים, הכהן בראשנו, והרב הראשי אחריו, וכל העם אחריהם ב-קול גדול... הרבנים הראשיים צריכים לפסוק שצריך להיות, מסמך גאולה לגאולה" משום כך בפועל ממש, וכאמור, אם ישנם שניים שיפסקו כן, מצטרף אני אליהם בשימחה וטוב לבב...

הרב אליהו: כשם שהסכימו בבית-דין של מטה, כך יסכימו בבית-דין של מעלה.

האדמו"ר מלובאוויטש: והעיקר כאמור שיהיה זה באופן, וירא כל העם... מפסק דין של כל בני ישראל, חסידים ומתנגדים, אשכנזים וספרדים.

מיקרש משמים

אחרי שסיימו שלושת הרבנים פרשה זו של פסק דין המחייב את הקב"ה לשלוח את משיח צידקנו "נתקף ומייד", נתפנו לעניינים ארציים יותר. ומה לך ארצי משאלת בית-המיקרש העתיד להיבנות מחורבותיו. האם יש לגשת מייד להקמתו ואולי, אולי תיחסך מאינתו כל המלאכה הרבה הזאת, ובכך, לא יאומן כי יסופר, אבל מתברר כי לפחות מטריחה זו אנו פטורים (מישרר-האוצר יכול לנשום לרווחה). את הבניין הקרוש הזה אנו עתידים לקבל, כמו את המן במדבר, ואת המן הרשע אחר-כך, ישר מן השמיים. אני מצטט:

הרב אליהו: בנוגע לבית-המיקרש, יש לפסוק כדעת הרמב"ם ולא כדעת רש"י: מיקרש העתיד שאנו מצמין (לו) בניו ומי שובכל הוא, יגלה ויבוא מן השמיים, שנאמר מיקרש ה' כוננו ידיך, כלומר, שאין צורך לבנות, מכיוון שכבר בניו ומשובכל הוא. אנהנו רק צריכים להתכונן לקבלו מלמעלה. האדמו"ר מלובאוויטש: העיקר הוא שירד ויתגלה למטה, לא רק בירושלים של מעלה אלא גם בירושלים של מטה.

עכשיו עולה השאלה הכבדה, אם מותר להסתייע במלך טיפש (שמעון פרס? יצחק שמיר? אריק שרון?) לצורך הגשמת התכנית הגרמני-ריונית, ארככה, קובע אחד המאורות שלנו בגילויי הארשון שביחה של פיקחות יהודית ממורית: מלך טיפש עדיף, כליכך למה? הקשיבו וידעתם גם אתם.

הרב אליהו: כתוב במגילת אסתר, ויאמר המלך אחשוורוש לחכמים יודעי העיתים, והכוונה לחכמי ישראל, שכן התורה האמיתית היא תורת ישראל, והחוכמה האמיתית — חוכמת ישראל.

האדמו"ר מלובאוויטש: כן, אבל הדיעה המחזיקה, כי המלך היה טיפש, עומדת על שלה... ובעניין זה יש מעלה במלך טיפש דווקא: רואים בטבע שפאשר נותנים שליחות מסויימת לכי טפש גמור, אזי הוא מלא את שליחותו כפי שאמר לו חכמים. מזה שאין כך, כאשר נותנים שליחות לחכם למחצה, וממילא עשוי לקלקל בשליחותו.

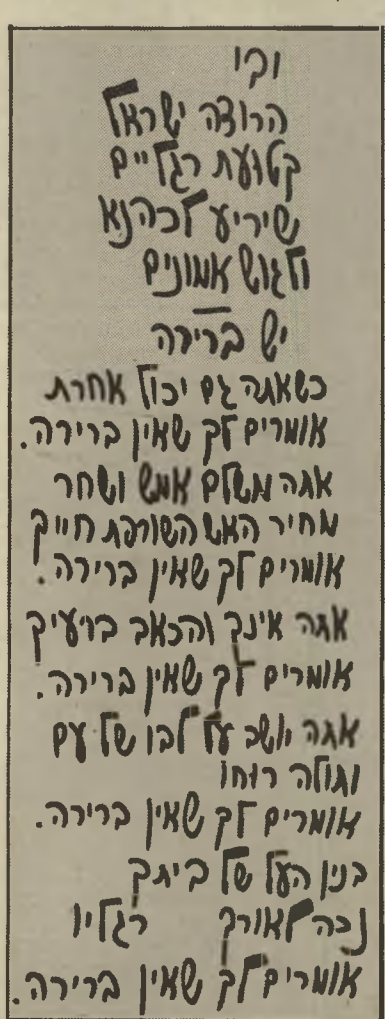
הפרשנות התנ"כית מוכיחה כמובן את הברירה הידועה שיתורה בדרוש של חובשי בית-המדרש שוטים אבל לא בלתי-אפייניים. מניין לנו שאכררהם אבינו חבש ירמולקה? תשובה: שנאמר "ויילך אברהם" ואם אומנם הלך, האם יעלה על הדעת שאכררהם אבינו (כאן עדיין אכרם) הלך בלי ירמולקה?

כזה הוא ההיגיון המסתתר מאחורי הקביעה כי כפסוק מן המגילה, ויאמר המלך אחשוורוש לחכמים יודעי העיתים" — הכולנה כמובן לחכמי ישראל, וכי יעלה על הדעת שיש, חכמים יודעי העיתים" שאינם מבני ישראל? המחשבה שהי כוונה עשויה דווקא להיות להיסטוריונים מבני אומות-העולם או לשענים שווייציים (חכמי העיתים) אינה עשויה כמובן שתעלה על דעת חכמינו. הלא גם הם, חכמים יודעי העיתים" מובהקים, ובעיקר צדיקים היודעים יפהיפה את נפש בהמתם.

עמלק והקיבוצים השמאלניים

ברוח הימים האלה עוברת השיחה כמו מאלה לסוגיית "מחה את זכר עמלק" שצריך לחכות את זכר הגוי הניבוי — על כך אין חולקין. השאלה על מי מוטלת המלאכה לעשותה? האם יטילו אוהבי ישראל אלה, המייצגים את הציבור שמתוכו יצא המיספר הגדול ביותר של משתמרי טים משרות צבאי במדינת ישראל, גם מטלה זו על שמעון פרס ובני הקיבוצים החילוניים? הרב שפירא: הציווי, "מחה את זכר עמלק" מוטל על כל אחד ואחד מישראל, ולא דווקא על המלך.

האדמו"ר מלובאוויטש: הציווי של זכירת עמלק הוא על כל יחיד, אבל הציווי דמחית עמלק הוא חובה על הציבור, ולכמה דיעות

מיצווה על המלך, ובכל אופן, גם אם מצווה זו היא, חובה על הציבור, הרי קיומה אפשרי על-ידי המלך דווקא, דהיינו ש-על המלך מוטל לעשות ולצוות את ישראל לעשות". ומכאן לאקטואליה. הימים ימי ערב חג הפסח והרבי מלובאוויטש — הגביר שבחבורה עם פינקסה'צקים השמן ביותר — מציע את עזרתו באירגון סדרים ש-יעוררו רושם וקניאה גם בקיבוצים השמאלניים... כוונת הרב הנכבד אינה חלילה שכל דלפוני ישראל באשר הם יזכו לארוחה טובה בליל הסדר, כצפוי, ראשית מעייניו היא בציר נפשות, אם יהיו סדרים פומביים, ב-רחובה של העיר, קובע הרב, ממילא יבואו רבים, ואפילו מתוך סקרנות". האדמו"ר מלובאוויטש ממשיך:

בקשר לשאלה, כסף מניין? מוכן אני להשתתף בהוצאות אלו כפי מיטב יכולתי... לפי המלך הרוח הפסיכולוגי של האנשים בניירורק, בוודאי ישתתפו בהוצאות אלו מתוך שימחה וטוב-לבב, אם רק יודיעום שהדבר נערך על-ידי גוף מוסמך... ולא עוד, אלא שתיקוותי חזקה ש-סדרים מומביים"

אלו יעוררו רושם וקניאה גם בקיבוצים השמאלניים... ובסופו של דבר יצטרפו גם הם.

ישנו פתגם, שהיהודי בטבעו הוא שוחר... גם אנכי מחשב מה אפשר להרוויח מכל העסק לאחר הפסח... שכתוצאה מעריכת סדר מומבי, שבו יבואו פנים חדשות, ותהיה היכרות עם הילדים והוריהם וכו', אז יוכלו להמשיך בזה גם לאחר הפסח, בנוגע לענייני יהדות, תורה ומצווה.

עד כאן, אלה — ולא הרמב"ם, פראנץ רוטצווייג ואפילו הרב פרופ' אורבך, נשיא האקדמיה שלנו למרעים — מוריד לישראל, השנה שנת ה' אלפים תשמ"ו לברית העולם. וכזה ראה וקדש? נתן זך

מנגד

ואריאציות על

נושא מצלצל

על שבוע הספר העברי

לפני שבועות אחרים (העולם הזה 28.5.86) הצביע נתן זך על ההבדל הקיים בין שחקן כדורגל הרוש מקבוצתו שלושם של 22 אלף דולר טבין ותקילין, לבין משורר כמוהו, שקיבל צ'ק בסך 2.80 ש"ח בעד שיהת-דריו בת 22 דקות על ספר של תומאס מאן. מסתבר שהתאמץ יתר על המידה בהשוואה. גם שחקן תיאטרון לא היה מסכים למהתלה שכזאת, כידוע, לא מעט מישרדים ומוסדות לאומיים מקפידים לשלם שכר-טופרים לפי התעריפון העגום של אגודת הסופרים... פחות 25% (עובדה שניתנת לבריקה). כנגד זה, אחר המוסדות הנ"ל שילם לשחקן צעיר 150 דולר לשיעור תיאטרון לבני נוער, בנוסף על התחייבותו לקיים כעשרה שיעורים ממין זה. השחקן טען שררישתו מעוגנת בהנחיות-היסוד של איגוד שחקני ישראל. הוא יכול לישון בשקט. לו יש אבא.

ובניתיים, ציבור הסופרים חי את אשליית הוועיה הממלכתית שהוקמה, כדי לברוק את מצבו של הסופר, אף כי את תוצאותיה והישגיה ניתן לצפות מראש. מספרים שראש-הממשלה לוי אשכול המנחם קבע פעם, באירונה הממורית שלו, שבנישאל — אם רצונך למנוע את יישומו של רעיון כלשהו, צא והקם ועדה המיועדת להגשמתו. נראה שהעיקרון תופס גם במיקרה שלפנינו. ולואי שאתברך.

ועכשיו הבה נניח לרגע שיחול נס וקברניטי עם-הספר יכירו בצורך לערוך מעט את שחרם של עושי-הספרים. נניח — בשיעור של כמה אחוזים, בכמה אחוזים יסתכם עירכונן זה ובכמה יתוקן הצ'ק של יד? האם תחת 2.80 ש"ח יקבל 5 שקלים חדשים? ואולי 28? 10? האם זכורה לכם אותה סיטואציה ברומאן הברדלש של לאמפרוה, כאשר הרוזן הצעיר מקנה לדרור העקשן שיעור קצר בתורת ההישרדות? רודי — אמר לו — משהו מוכרח להשתנות על-מנת שדבר לא ישתנה".

מה שבטוח הוא שיוסיפו להאכיל אותנו את "מטבע הכבוד", אכן, שפע של כבוד עוטר למי-חם של סופרים במדינת-ישראל, כבוד איין-סוף, ממש כחול על פשת-הדים. בהקשר זה רצינית להגיע לעיסקת חבילה עם הירקן שלי, לפיה אשלם לו כאותו מטבע מהוהל תמורת כל קילו פירות שאני קונה. הוא רחה את הפוצה. הוא מאמין במטבע אחר, מצלצל וכבר יתור. ולו מתור לדרוש את שכרו, שהרי מובן מאליו שלירקן משלמים. ומה על הלייריקז?

לפתע נזכרתי בשיחה עם מו"ל אחד שפנה אליי בנו הלשון: מה קורה לאנשי-הרוח? אני מנסה לדבר איתך על עניינים שהם ציפור-הנפש ממש כחול על פשת-הדים. בהקשר זה רצינית להגיע לעיסקת חבילה עם הירקן שלי, לפיה אשלם לו כאותו מטבע מהוהל תמורת כל קילו פירות שאני קונה. הוא רחה את הפוצה. הוא מאמין במטבע אחר, מצלצל וכבר יתור. ולו מתור לדרוש את שכרו, שהרי מובן מאליו שלירקן משלמים. ומה על הלייריקז?

דומה שציבור הסופרים בישראל לא למד עדיין את ליקחה של השיחה ההיסטורית. לעיתים קרובות מדי אתה נתקל בסופר שאף אינו מעז להעלות נושאיה כה "טמאים" כמו שבר עבודתו.